

આંક	:	૩૪		
દાખલ તારીખ	:	૧૭	૧૨	૨૦૨૪
રજીસ્ટર તારીખ	:	૧૭	૧૨	૨૦૨૪
ફેસલ તારીખ	:	૨૩	૦૩	૨૦૨૬
સમયગાળો	:	વર્ષ	માસ	દિવસ
		૦૧	૦૩	૦૬

મે.જ્યુડીશીયલ મેજીસ્ટ્રેટ ફર્સ્ટ ક્લાસ સાહેબશ્રીની કોર્ટમાં, માણસા.

ફોજદારી કેસ નં. ૯૬૯/૨૦૨૪

ફરીયાદી : મિસ્ત્રી હશેરકુમાર ડાહ્યાભાઈ
ઉ.વ.આ.પ૩ , ઇંધો-વેપાર,
રહે. - ૭, નવરંગ બંગ્લોઝ, ઈટાદરા રોડ,
મુ.તા - માણસા, જી-ગાંધીનગર

:: વિરૂધ્ધ ::

આરોપી : પટેલ બિપીનકુમાર સોમાભાઈ,
ઉ.વ.આ. પુખ્ત, ઇંધો- વેપાર,
રહે. સી-૧૩૮, ઈચરાજ સોસાયટી,
પરમારની હોસ્પિટલ પાસે,
મુ.તા.માણસા, જી.ગાંધીનગર.

વિષય : ધી નેગોશીએબલ ઈન્સ્ટ્રુમેન્ટ એક્ટ કલમ-૧૩૮ અન્વયે ફરીયાદ.

ફરીયાદી તરફે વિ.વ.શ્રી : એમ.એમ.પ્રજાપતિ

આરોપી તરફે વિ.વ.શ્રી : વી.આર.ઠાકોર

-: ચુકાદો :-

- (૧) ફરીયાદીએ હાલની ફરીયાદ આરોપી સામે ધી નેગોશીએબલ ઈન્સ્ટ્રુમેન્ટ એક્ટ ૧૮૮૧ ની કલમ-૧૩૮ મુજબના ગુનાના અવ્યયે કરેલ છે. ફરીયાદીની હાલની ફરીયાદની ટુંકમાં હકીકત એવી છે કે, આ કામના ફરીયાદી તથા આરોપી માણસા મુકામે રહેતાં હોઈ અવારનવાર મળતા હોઈ ફરીયાદી તથા આરોપી વચ્ચે સારા સંબંધો કેળવાયેલા જે સંબંધો મિત્રતામાં પરીણમેલા. આરોપીને આકસ્મિક કામ સારું નાણાની જરૂર પડતાં આરોપીએ ફરીયાદી પાસે રૂ. ૧,૮૭,૦૦૦/- ની માંગણી કરેલી. જેથી આરોપી તેઓના મિત્ર થતાં હોઈ આરોપીને મદદ કરવાના આશયથી આરોપીને ફરીયાદીએ તેમની કરેલી બચતમાંથી આરોપીને હાથ ઉછીના રૂ. ૧,૮૭,૦૦૦/- પુરા રોકડા ચૌધરી રાકેશભાઈ ગોવાભાઈની હાજરીમાં આપેલ અને જે રકમ આરોપીએ છ માસમાં પરત ચુકવી આપવાનો વાયદો કરેલ. જેથી આરોપીએ આપેલ સમય પુરો થતાં ફરીયાદીએ આપેલ હાથ ઉછીની રકમની માંગણી કરતાં આરોપીએ ફરીયાદીની લેણી રકમની ચુકવણી પેટે તા. ૦૭/૧૦/૨૦૨૪ ના રોજનો ખાતા નં. ૩૦૩૫૨૨૦૧૦૦૦૧ ૫૮૦ નો ચેક નં. ૦૩૫૬૯૨ નો રૂ. ૧,૮૭,૦૦૦/- (અંકે રૂપિયા એક લાખ સીત્યાસી હજાર પુરા) નો ચેક, યુનિયન બેંક, માણસા શાખાનો ચેક આપેલ. જે ચેકમાં ચેકની વિગતો ભરી તે ચેક નીચે આરોપીએ સહી કરી આપેલો અને સાથે વિશ્વાસ અને ભરોસો આપેલ કે સદર ચેક ખાતામાં ભરશો એટલે લેણી રકમ મળી જશે.આથી

તેઓએ આરોપી ઉપર વિશ્વાસ અને ભરોસો રાખી ફરીયાદીએ તેમના ખાતાવાળી બેંક, ભારતીય સ્ટેટ બેંક, માણસા શાખામાં ભરતાં સદરહું ચેક કલીયરીંગ માટે જતા આરોપીએ આપેલ ચેક "એકાઉન્ટ બ્લોકના" શેરા સાથે તા.૦૮/૧૦/૨૦૨૪ના રોજ પરત ફરેલો. જેની જાણ ફરીયાદીને ખાતાવાળી બેંકે કરેલી. જેથી સદરહું ચેક રીટર્ન થતાં તેઓએ આરોપીને જાણ કરતાં આરોપીએ જણાવેલ હાલ ટેકનીકલ કારણોસર ખાતુ બંધ કરાવેલ છે સદર ચેક એક માસ પછી ભરજો જેથી તેઓ ખાતુ રેગ્યુલર કરાવી દેશે. આરોપીએ આપેલ સમય પ્રમાણે એક માસ વિત્યા બાદ ફરીયાદીએ સદર ચેક ખાતાવાળી બેંક, ભારતીય સ્ટેટ બેંક, માણસા શાખામાં ભરતાં સદરહું ચેક કલીયરીંગ માટે જતાં "ઈન્ડસ ઈનસફીશીયન્ટ" ના શેરા સાથે તા. ૧૪/૧૧/૨૦૨૪ ના રોજ પરત ફરેલો જેની જાણ ફરીયાદીને ખાતાવાળી બેંકે કરેલી. આમ, આરોપીએ હાથ ઉછીની રકમ લઈ જઈ, ખાતુ બંધ કરાવી, ખાતામાં બેલેન્સ નરી રાખી લેણી રકમ પેટે ચેક આરી રીટર્ન રકાવી તેઓને આર્થિક નુકશાન, વિશ્વાસઘાત અને છેતરપીંડી કરી ધી નેગોશીએબલ ઈન્સ્ટ્રુમેન્ટ એક્ટની કલમ ૧૩૮ મુજબનો ગુનો કરેલ હોઈ આ કામના ફરીયાદીએ આરોપીને વકીલશ્રી મારફતે તા. ૨૨/૧૧/૨૦૨૪ ના રોજ રજી. એ.ડી.થી નોટીસ મોકલેલ હતી.જે નોટીસ આરોપીને તા. ૨૩/૧૧/૨૦૨૪ના રોજ મળી ગયેલ હોવા છતાં આરોપીએ સદર ચેકની લેણી રકમ ચુકવી આપેલ નથી કે નોટીસનો કોઈ જવાબ આપેલ નથી. આમ, આ કામના આરોપીનો ઈરાદો તેઓના નાણા ડુબાડવાનો હોય તેવું સ્પષ્ટપણે જણાઈ આવતુ હોઈ ફરીયાદીએ આરોપી વિરુદ્ધ ધી નેગોશીએબલ ઈન્સ્ટ્રુમેન્ટ

એક્ટ, ૧૮૮૧ ની કલમ-૧૩૮ ના ગુના સબબ હાલની ફરીયાદ અત્રેની કોર્ટમાં દાખલ કરેલ છે અને આરોપી વિરુદ્ધ કાયદેસરની કાર્યવાહી કરી કાયદા મુજબ સજા તથા દંડ કરવા તેમજ ફરીયાદીને ચેકની રકમ વળતર પેટે અપાવવા અરજ ગુજારેલ છે.

- (૨) સદરહુ ફરીયાદ દાખલ થતા કોર્ટે વેરીફિકેશન લીધા બાદ આંક-૦૧ નીચે હુકમ કરી, આરોપી વિરુદ્ધ ધી નેગોશીએબલ ઈન્સ્ટ્રુમેન્ટ એક્ટ કલમ- ૧૩૮ ના ગુના સબબ ક્રિમિનલ પ્રોસીઝર કોડ કલમ-૨૦૪ અન્વયે સમન્સ ઈસ્યુ કરવાનો હુકમ કરેલ અને આરોપીનાઓ અદાલતમાં હાજર થતા આંક-૦૮ થી પ્લી લેવામાં આવેલ અને આરોપીને તેની સામેનો ધી નેગોશીએબલ ઈન્સ્ટ્રુમેન્ટ એક્ટ કલમ-૧૩૮ મુજબના શિક્ષાપાત્ર ગુના કબુલાત સબબ પુછતા આરોપી એ તેમની સામેના ગુનાનો ઈન્કાર કરતા કેસની ઈન્સાફી કાર્યવાહી આગળ ચલાવવામાં આવેલ છે.
- (૩) ફરીયાદપક્ષે તેમના કેસના સમર્થનમાં નીચેની વિગતે મૌખિક તથા દસ્તાવેજી પુરાવો રજુ કરેલ છે.

:: મૌખિક પુરાવો ::

અ.નં.	વિગત	આંક
૧.	ફરીયાદીશ્રી મિસ્ત્રી હરેશકુમાર ડાહ્યાભાઈ નાઓનું સરતપાસનું સોગંદનામું	૦૫

:: દસ્તાવેજી પુરાવા ::

અ.નં.	વિગત	આંક
૧.	યુનિયન બેંક ઓફ ઈન્ડિયા, માણસા શાખાનો ખાતા નં . ૩૦૩૫૨૨૦૧૦૦૦૧૫૮૦ નો તા.૦૭/૧૦/૨૦૨૪નો ચેક નં. ૦૩૫૯૬૨	૨૬
૨.	ચેક રીટર્ન મેમાની નકલ	૨૭
૩.	ચેક રીટર્ન મેમાની નકલ	૨૮
૪.	લીગલ નોટીસની સ્થળપ્રત	૨૯
૫.	આર.પી. એ.ડી. કરેલ પાવતી	૩૦
૬.	નોટીસ મળ્યાં અંગેના પોસ્ટના સર્ટીની અસલ કોપી.	૩૧
૭.	પોસ્ટ ખાતાનું એકનોલેજમેન્ટ	૩૨

(૪) ફરીયાદપક્ષે પુરાવો જાહેર થયા બાદ આ કામે આરોપીનું સી.આર.પી.સી.ની કલમ - ૩૧૩ મુજબ નિવેદન લેવામાં આવેલ છે. જેમાં તેઓએ પ્રશ્નોના જવાબ નકારમાં ફરમાવેલ છે તેઓએ જણાવેલ છે કે "અમોએ કહેવાતો ચેક આપેલ નથી. હાલની ખોટી ફરીયાદ કરેલ છે.

(૫) ત્યાર બાદ આરોપી તરફે ફરીયાદીની ઉલટ તપાસ કરવાની અનેક તકો આપવામાં આવેલ છતાં આરોપી કે તેમના વકીલશ્રી હાજર રહેતા ન હોઈ કે રજુઆત ન હોઈ ફરીયાદીની આંક - ૧૦ ની અરજી હેઠળ આરોપીનો ફરીયાદીની ઉલટ તપાસનો હક બંધ કરવાનો હુકમ કરવામાં આવેલ છે.

(૬) ત્યારબાદ હાલનું કામ ફરીયાદપક્ષ તથા બચાવપક્ષની દલીલો ઉપર

આવતા ફરીયાદપક્ષના વિ.વ.શ્રી ધ્વારા મૌખિક દલીલો કરેલ છે અને આરોપી તરફે કોઈ રીપોર્ટ કે રજુઆત ન હોય આરોપીનો દલીલોનો હકક આંક-૨૫ હેઠળ બંધ કરવામાં આવેલ છે.

(૭) ફરીયાદપક્ષે રેકર્ડ ઉપર રજુ થયેલ મૌખિક - દસ્તાવેજી પુરાવા ધ્યાને રાખતા નીચે મુજબના મુદાઓ ઉપસ્થિત થયેલ છે.:

-:: મુદાઓ ::-

/૧/ શું ફરીયાદપક્ષ નિ:શંકપણે પુરવાર કરે છે કે, ફરીયાદી એ આંક - ૨૬ વાળો ચેક આરોપીએ પોતાના કાયદેસરના દેવાની ચુકવણીપેટે ફરીયાદીને લખી આપેલ જે ચેક ફરીયાદીએ તેમના ખાતામાં ભરતા સદર ચેક "એકાઉન્ટ બ્લોક" શેરા સાથે તા. ૦૮/૧૦/૨૦૨૪ના રોજ પરત ફરેલો જેની જાણ ફરીયાદીએ આરોપીને કરતાં આરોપીએ જણાવેલ કે સદર હાલ ટેકનીકલ કારણોસર ખાતુ બંધ કરાવેલ છે પરંતુ, સદર ચેક તમો એક માસ પછી ભરજો જેથી ખાતુ રેગ્યુલર કરાવી દઈશ. એક માસ બાદ વીત્યા બાદ ફરીયાદીએ સદર ચેક આરોપીના ખાતામાં ભરતાં આરોપીના ખાતામાં પુરતુ બેલેન્સ ના હોવાથી "ફંડસ ઈન સફીશીયન્ટ"ના શેરા સાથે સ્વીકારાયા વગર તા. ૧૪/૧૧/૨૦૨૪ ના રોજ ચેક નાણા ચૂકવાયા સીવાય પરત ફરેલ. ફરીયાદીએ આરોપીને નેગોશીયેબલ ઈન્સ્ટ્રુમેન્ટ એક્ટની કલમ - ૧૩૮ની જોગવાઈ મુજબ આરોપીના વકીલશ્રીએ તા.૨૨/૧૧/૨૦૨૪ના રોજ માંગણા નોટીસ આપેલી અને તે નોટીસ આરોપીને તા. ૨૩/૧૧/૨૦૨૪ ના રોજ મળી ગયેલ હોવા છતાં આરોપીએ નોટીસ મળ્યાથી દિન-૧૫ની અંદર રકમ ચૂકવી આપેલ નહીં કે, નોટીસનો કોઈ જવાબ આપેલ નથી જેથી આ કામના આરોપી

ધી નેગોશીયેબલ ઈન્સ્ટ્રુમેન્ટ એક્ટની કલમ-૧૩૮ મુજબનો શિક્ષાને પાત્ર ગુનો કરેલ છે ?

/૨/ શું હુકમ ?

(૮) ઉપરોક્ત મુદાઓ અંગેના મારા નિર્ણયો, આ પછી તરતજ દર્શાવેલ કારણો તથા ચર્ચાના અંતે નીચે મુજબ છે.:

૧. હકારમાં.
૨. આખરી હુકમ મુજબ.

/// કારણો ///

મુદા નં.૧ :-

(૯) આ કામે ફરીયાદપક્ષ તરફથી કરવામાં આવેલ મૌખિક દલીલો તથા ફરીયાદ પક્ષે રજુ કરેલ પુરાવાની ચર્ચા કરતા પહેલા ધી નેગોશીયેબલ ઈન્સ્ટ્રુમેન્ટ એક્ટની કલમ-૧૩૮ ની જોગવાઈઓ ધ્યાને લેવી આવશ્યક છે.:

ધી નેગોશીયેબલ ઈન્સ્ટ્રુમેન્ટ એક્ટની કલમ-૧૩૮ ના આવશ્યક તત્વો નીચે મુજબ છે.:

- (૧) આરોપીએ તેમના ધ્વારા લખવામાં આવેલ ખાતામાંથી ફરીયાદીને નાણાં ચૂકવવા ચેક આપેલ.
- (૨) આરોપીએ ફરીયાદીને આપેલ ચેક સમગ્ર અથવા અંશતઃ દેવા માટેની જવાબદારી અદા કરવા માટે આપેલ હતો.
- (૩) ચેક જે તારીખે લખ્યો તે તારીખથી ૬ માસની અંદર સમય મર્યાદામાં અથવા વેલીડીટી પીરીયડ બંનેમાંથી જે વહેલા ચેક તે સમય મર્યાદામાં રજુ કરવામાં આવેલ હતો.

- (જ) તે ચેક આરોપીના ખાતામાં અપુરતા ભંડોળના કારણે પરત આવેલ છે
- (પ) ચેક પરત થયાની માહિતી મળ્યા બાદ ફરીયાદીએ નાણાંની માંગણી લેખિતમાં કરેલ હતી.
- (ઙ) તેઓને નોટીસ મળી ગયેલ હોવા છતાં ચેકના નાણા સમય મર્યાદામાં ચુકવી આપેલ નથી.
- નેગોશીએબલ ઈન્સ્ટ્રુમેન્ટના કાયદા મુજબ અદાલતે બે અનુમાન કરવાના રહેશે, જેમાં પ્રથમ અનુમાન કલમ-૧૩૯ અવ્યયે કરવાનું રહેશે.
  - હવે સૌ પ્રથમ નેગોશીએબલ ઈન્સ્ટ્રુમેન્ટ એક્ટની કલમ-૧૧૮ ધ્યાને લઈએ

કલમ-૧૧૮ :- વટાઉખત વિશે માની લેવાની બાબત...

એથી વિરૂદ્ધનું સાબીત ન થાય ત્યાં સુધી નીચે પ્રમાણે માની લેવામાં આવશે.

(ક) દરેક વટાઉખત અવેજને માટે કરી આપ્યું અથવા લખી આપ્યું હતું ને આપુ દરેક ખત જ્યારે તે સ્વીકારવામાં આવ્યું હોય તેના ઉપર શેરો કરી આપવામાં આવ્યું હોય તે વટાવવામાં આવ્યું હોય અથવા તબદતલ કરવામાં આવ્યું હોય તે અવેજને માટે સ્વીકાર્યું હતું તેના ઉપર શેરો કરી આપ્યું હોય તે વટાવ્યું હતું અથવા તબદીલ કર્યું હતું.

(ખ) તારીખ વિશે:-

જેના ઉપર તારીખ હોય તેવું દરેક વટાઉખત તે તારીખે કરી આપ્યું અથવા લખી આપ્યું હતું.

(ગ) સ્વીકારવાની સમય વિશે:-

સ્વીકારાયેલું દરેક વિનીમયપત્ર તેની તારીખ પછી અને તે પાક્યાની તારીખ પહેલા વ્યાજબી સમયમાં સ્વીકારવામાં આવ્યું હતું.

(ઘ) તબદીલીના સમય વિશે:-

કોઈ વટાવખતની દરેક તબદીલ તે ખત પાકવાની તારીખ પહેલા થઈ હતી.

(ચ) શેરાઓના ક્રમ વિશે:-

કોઈ વટાવખત ઉપર કરેલ હોવાનું જણાતા શેરા તે ખત ઉપર જે ક્રમ માં કરેલા જણાતા હોય તે ક્રમમાં કરેલા હતા.

(છ) સ્ટેમ્પ વિશે:-

ખોવાઈ ગયેલી પ્રોમીસરી નોટ, વિનિમયપત્ર અથવા ચેક ઉપર રીતસર સ્ટેમ્પ લગાડેલો હતો.

(જ) ધારક યથાક્રમ ધારક છે એમ માની લેવા વિશે:-

કોઈ વટાવખત ધારક યથાક્રમ ધારક છે પરંતુ જ્યારે તે ખત તેના કાયદેસરના માલિક પાસેથી અથવા તેનો કાયદેસરનો હવાલો ધરાવતી વ્યક્તિ પાસેથી કોઈ ગુનો કરીને અથવા કપટથી મેળવવામાં આવ્યું હોય અથવા તે ખત કરી આપનાર અથવા સ્વીકારનાર પાસેથી કોઈ ગુનો કરીને અથવા કપટથી અથવા ગેરકાયદેસર અવેજને બદલે મેળવવામાં આવ્યું હોય ત્યારે તે ખતનો ધારક છે એમ સાબીત કરવા નો બોજો તેના ઉપર છે.

કલમ-૧૩૯ - ચેકના ધારણકર્તાની તરફેણમાં અનુમાન:-

- વિરૂદ્ધની હકીકત સાબીત ન થાય ત્યાં સુધી એવું માનવામાં આવશે કે તે ચેક ધારણ કરનારે તે ચેક કલમ-૧૩૯ માં દર્શાવ્યા મુજબ કોઈ ભાગમાં થી બોજ મુક્ત થવાના બદલામાં તે ચેક મેળવ્યો હશે. પાછો ફરેલ ચેક વર્તમાન લેણાનો કે જવાબદારી પુરી કરવા માટેનો હતો તેવું અનુમાન કરીને દેવા પરત્વેનો ન હતો તે ચેક આપનાર ઉપર છે.

- ફરીયાદપક્ષે રજુ થયેલ પુરાવો અને ઊભય પક્ષકારો તરફથી કરવામાં આવેલ દલીલની ચર્ચા કરીએ તે પહેલા પુરાવાના બોજા અંગેની ચર્ચા કરવી જરૂરી જણાય છે. સીમાચિન્હ નામ. સુપ્રિમ કોર્ટના સંખ્યાબંધ ચુકાદાથી એ સિદ્ધાંત પ્રસ્થાપિત થયેલ છે કે જ્યારે આરોપીએ એક ફરીયાદીની તરફેણમાં આપેલ હોવાનું પુરવાર થતું હોય તેવા સંજોગોમાં એક કાયદેસરના લેણાં પેટે કે જવાબદારી પેટે આપેલ હોવાનું અદાલતે અનુમાન કરવાનું રહે છે. ધી નેગોશીયેબલ ઈન્સ્ટ્રુમેન્ટ એક્ટની કલમ-૧૩૮ અન્વયે ધારકની તરફેણમાં અનુમાન કરવામાં આવે છે. અલબત્ત આ અનુમાન ખંડનાત્મક હોય છે અને આરોપીએ તે એક કાયદેસરના દેવા અને જવાબદારી પેટે આપેલ ન હોવાનો બચાવ લઈ શકશે. વિવિધ ઘણા બધા ચુકાદાઓ દ્વારા પ્રસ્થાપિત થયેલ છે કે આરોપીએ પોતાનો બચાવ પ્રિપોન્ડરન્સ ઓફ પ્રોબેબીલીટીના સિદ્ધાંતના આધારે પુરવાર કરવાનો હોય છે. વધુમાં આરોપીએ પોતાનો બચાવ રજુ કરવા માટે વીટનેસ બોક્સમાં પણ આવવું જરૂરી નથી. એટલે કે આરોપીએ પોતાનો બચાવ નિ:શંકપણે પુરવાર કરવાનો હોતો નથી, પરંતુ એકના ધારકની તરફેણમાં કરવામાં આવતા કલમ-૧૩૮ ના અનુમાનમાં માત્ર શંકા ઉપસ્થિત કરવાની હોય છે અને આરોપી જો આવી શંકા ઉપસ્થિત કરવામાં સફળ થાય તો જ ત્યારબાદ તે અંગેનો બોજો ફરીયાદીના શીર પર શીફ્ટ થાય છે અને ત્યારબાદ ફરીયાદપક્ષે પોતાનો કેસ નિ:શંકપણે પુરવાર કરવાનો હોય છે. આમ, ઉપરોક્ત પુરાવાના સિદ્ધાંતને ધ્યાને રાખીને ફરીયાદપક્ષ તરફથી રજુ થયેલ પુરાવો અને આરોપીપક્ષ તરફથી રજુ થયેલ પુરાવો અને આરોપી દ્વારા લેવામાં આવેલ બચાવનું મુલ્યાંકન અત્રેની અદાલતે કરવાનું રહે છે. ફરીયાદપક્ષે રજુ રાખેલ મૌખિક તેમજ દસ્તાવેજી પુરાવા તેમજ રજુ કરેલ બચાવ આ તમામ દસ્તાવેજી તથા મૌખિક પુરાવાઓને સોનાના ત્રાજવામાં (ગોલ્ડન સ્કેલ) ઉપર મુલવણી કરવી જરૂરી છે. તેમજ ન્યાયશાસ્ત્રના સ્થાપિત સિદ્ધાંત મુજબ પુરાવાના મુલ્યાંકનને વ્યાખ્યાતીત કરવામાં આવેલ નથી. પુરાવાનું મુલ્યાંકન કેવી રીતે કરવું અને આરોપી સંભવિત બચાવ રેકર્ડ પર લાવી શકેલ છે કે કેમ. તે દરેક કેસની હકીકતો અને સંજોગો ઉપર

આધારીત હોય છે. પુરાવાના મુલ્યાંકનનો આધાર પુરાવાના કાયદાની કલમ -૩ માં કરવામાં આવેલી "સાબીત" અને "નાસાબીત" ની વ્યાખ્યા ઉપર આધારીત છે. સાબીત થયેલી હકીકતો કોને કહેવાય અને તે જોવામાં આવે તો અદાલત સમક્ષ જે બાબતો ઉપરથી એક સામાન્ય સમજદારી ધરાવતી વ્યક્તિ કે જે તે સંજોગોમાં જે હકીકતનું અસ્તીત્વ હોવાનું માને તો તેવી હકીકત સાબીત થયેલી ગણાય અને અદાલત એક હકીકતનું અસ્તીત્વ માને અથવા એટલી હદે અસ્તીત્વ સંભવિત માને કે એક સમજદાર વ્યક્તિ જે તે સંજોગોમાં તેવું અસ્તીત્વ છે તેવી ધારણાથી વર્તે અલબત્ત ગણીત જેવી ચોક્કસતા અને ચુસ્તતાનો આગ્રહ અનઉપેક્ષીત છે.

(૧૦) હાલના કામે ફરીયાદપક્ષ કાયદેસરનું લેણું સાબિત કરી શકેલ છે કે નહીં તેની ચર્ચા કરતા અગાઉ આ કામે નામદાર સુપ્રિમ કોર્ટ તથા અન્ય વડી અદાલતોના ચુકાદામાં પ્રસ્થાપીત કરેલ સિદ્ધાંત ધ્યાને લેવા આવશ્યક છે.

In the matter between **M/s Prajapati Oil Industries through owner Rameshbhai V/S State of Gujarat reported in 2004(1) GLH Pg.365 Hon'ble Gujarat High Court** has held that, as soon as a cheque is issued in favour of a party the presumption is that, it is issued against consideration. The burden to rebut this presumption is on the person who issues the cheque. In absence of such rebuttal it can not be said that cheques were without consideration. Also, Hon'- -ble Gujarat High Court in para-25 of its judgment held that, on a bare reading of Section-138 of the act it is clear that as soon as cheque is produced of record, a presumption will

arise about the consideration that the negotiable instrument concerned was made or drawn for consideration.

In the matter between **Mangubhai Mansukhram Pandya V/S Pranjivan Tribhovandas Purohit, reported in 1991(2) GLH Pg.65 Hon'ble Gujrat High Court has held that,** Section-118 of the N.I. Act raises a statutory presumption that,

- There was consideration for every negotiable instrument.
- This presumption continues until it is rebutted.
- Onus of proof that there was no consideration is on the defendant.
- Initial burden lies on the plaintiff to prove execution of the pronote. But once the burden discharged court has to raise the statutory presumption.

– નામદાર સુપ્રિમ કોર્ટે **Bharat Barrel And Drum Manufacture Company LTD V/S Amin Chand Payrelal, 1999(3) SCC 35** ના ચુકાદામાં પ્રસ્થાપીત કરેલ છે કે, "The Bare denial of the passing of the consideration apparently does not appear to be any defence. Something which is probable has to be brought on record for getting benefit the onus of proving to the

plaintiff. To disprove the presumption, the defendant has to bring of record such facts and circumstances upon consideration of which the court may believe that the consideration does not exist or its non-existence was so probable that a prudent man would, under the circumstances of the case, act upon the plea it did not exist."

– આ ઉપરાંત નામદાર સુપ્રિમ કોર્ટે **K.N.Beena V/S Muniyappan, 2001(0) AIR (SC) 2895** તથા **Hiten P. Dalal V/S Bratindranath Banerjee, 2001(6) SCC-16** ના ચુકાદામાં પ્રસ્થાપીત કરેલ છે કે, Burden of proving that cheque had not been issued for any debt or liability is on the accused. Denial avernments in reply by accused are not sufficient to shift burden of proof on to the complainant. Accused has to prove in trial by leading cogent evidence that there was no debt or liability. Further held that, setting a side of conviction on basis of some formal evidence led by accused is not proper.

આ ઉપરાંત નામદાર સુપ્રિમ કોર્ટના **Krishna Janardhan Bhat V/S Dattatraya G. Hegde (2008 (0) Cr.LJ 1172)**, **K. Prakashan V/S P.K. Surenderan (2008 (1) SCC (Crimes) 200)** તથા **Rangappa V/S Sri Mohan (AIR 2010 SC 1898)** ના ચુકાદાઓમાં નામદાર સુપ્રિમ

કોર્ટે પ્રસ્થાપિત કરેલ છે કે, આરોપી પ્રીપોન્ડરન્સ ઓફ પ્રોબેબીલીટી જેટલો પુરાવો આપે તો પણ અનુમાનોનું ખંડન થયેલું ગણી શકાય અને ધી નેગોશીએબલ ઈન્સ્ટ્રુમેન્ટ એક્ટની કલમ-૧૩૯ ના અનુમાનોનું ખંડન કરવા માટે આરોપીએ સાક્ષીના પાંજરામાં આવવું જરૂરી નથી.

(૧૧) હાલના કામે ફરિયાદપક્ષ તરફે રજૂ થયેલ તમામ મૌખિક- દસ્તાવેજી પુરાવા ની વિગતે ચર્ચા કરીએ તો તે નીચે મુજબ છે.:

- ફરીયાદપક્ષે પોતાનો કેસ પુરવાર કરવા માટે આંક-૦૫ થી ફરીયાદીશ્રી મિસ્ત્રી હરેશકુમાર ડાહ્યાભાઈનાઓનું સરતપાસનું સોગંદનામું ધી નેગોશીએબલ ઈન્સ્ટ્રુમેન્ટ એક્ટની કલમ-૧૪૫ હેઠળ રજૂ કરેલ છે અને તેમાં ફરીયાદ આંક-૦૧ માં જણાવ્યા મુજબની વિગતો જણાવેલ છે. જેથી બીનજરૂરી તેનું પુનરાવર્તન કરવામાં આવતું નથી વધુમાં ફરીયાદીએ તેની ફરીયાદ તથા સોગંદનામાના સમર્થનમાં દસ્તાવેજી પુરાવા રજૂ કરેલ છે જેનું મુલ્યાંકન કરવામાં આવે તો આંક-૨૬ થી અસલ ચેક, આંક-૨૭ થી ચેક રીટર્ન મેમો, આંક-૨૮ થી ચેક રીટર્ન મેમો, આંક - ૨૯ થી આર.પી.એ.ડી.થી નોટીસ, આંક - ૩૦ થી આર.પી.એ.ડી. કર્યાની અસલ પાવતી, આંક-૩૧ થી સદર નોટીસ મળ્યાં અંગેના પોસ્ટના સર્ટીની અસલ કોપી, આંક-૩૨ થી પોસ્ટખમતાનું એકનોલેજમેન્ટ રજૂ કરેલ છે જે ધ્યાને લીધેલ. ફરીયાદીની સરતપાસમાં રજૂ થયેલ સદરહુ તમામ દસ્તાવેજી પુરાવાઓ અસલ તથા જાહેર દસ્તાવેજો હોય તેમજ સદરહુ તમામ દસ્તાવેજી પુરાવાઓને ફરીયાદીના સરતપાસ સોગંદનામા હેઠળ સમર્થન મળતું હોય સદરહુ દસ્તાવેજી પુરાવાઓને ન માનવા

કોઈ કારણ ઉપસ્થિત થતુ જણાતુ નથી.

(૧૨) ધી નેગોશીએબલ ઈન્સ્ટ્રુમેન્ટ એક્ટની કલમ-૨૦ મુજબ જ્યારે ચેક લખનાર ચેક ધારણ કરનારને ચેક સહી કરીને આપે ત્યારે તે ચેકમાંની વિગતો લખવા ની કે પુર્તતા કરવાની ચેક ધારણ કરનારને પ્રથમ દર્શનીય રીતે ઓથોરીટી આપેલ છે તેવુ અનુમાન કરવાનું રહે છે. ચેકમાં આરોપીની સહી નથી કે આ ચેક આરોપીનો નથી તેવી બચાવ તકરાર ન હોઈ તેમજ ફરીયાદીની ઉલટ તપાસ કરી ફરીયાદીના પુરાવાને પડકારેલ ન હોય કે તેથી વિરૂધ્ધની કોઈ હકીકત રેકર્ડ પર લાવેલ ન હોય ત્યારે રજુ અસલ ચેક કે જે એક જાહેર દસ્તાવેજ છે તેને ન માનવાને કોઈ કારણ ઉપસ્થિત થતુ નથી. આ કામે આંક -૨૭ થી ચેક રીટર્ન મેમો રજુ કરવામાં આવેલ છે, જેમા "એકાઉન્ટ બ્લોક" તથા આંક-૨૮થી ચેક રીટર્ન મેમો રજુ કરવામાં આવેલ છે, જેમાં "ફંડસ ઈન સફીશીયન્ટ" ના કારણે વાદગ્રસ્ત ચેક નં .૦૩૫૯૬૨ નો પરત કરેલાનું જણાવેલ છે, આંક-૩૦ થી આર.પી.એ.ડી.ની પાવતી, આંક-૩૧થી સદર નોટીસ મળ્યાં અંગેના પોસ્ટના સર્ટીની અસલ કોપી, આંક-૩૨ થી પોસ્ટખાતાનું એકનોલેજમેન્ટ રજુ કરવામાં આવેલ છે. આરોપી તર્ફે નોટીસમાં જણાવેલ સરનામે આરોપીને નોટીસ મળેલ નથી કે ફરીયાદીની નોટીસ બજેલ નથી તેવી કોઈ બચાવ તકરાર આરોપીએ જાતે હાજર રહી લીધેલ નથી કે તે સંબંધે કોઈ મૌખિક કે દસ્તાવેજી પુરાવો રજુ કરી તે હકીકત પુસ્વાર કરેલ નથી તેમજ ફરીયાદપક્ષ તર્ફે રજુ ઉપરોક્ત દસ્તાવેજી પુરાવાઓનું ખંડન આરોપી તર્ફે ફરીયાદીની ઉલટતપાસ

દરમ્યાન કે વિરુદ્ધનો પુરાવો રજુ કરીને કરવામાં આવેલ નથી કે જેના ઉપરથી એવું પુરવાર થાય કે, આરોપીને નોટીસની બજવણી થયેલ છે. આ સંજોગોમાં ફરીયાદપક્ષ તરફે રજુ દસ્તાવેજી પુરાવા ન માનવાને કોઈ કારણ ઉપસ્થિત થતું જણાતું નથી. આ કામે આરોપી તરફે ફરીયાદપક્ષના રેકર્ડ ઉપરના રજુ મૌખિક તથા દસ્તાવેજી પુરાવાઓનું ખંડન મૌખિક કે દસ્તાવેજી પુરાવા આપીને કરેલ નથી કે કોઈ સાહેદો તપાસેલા નથી આરોપીએ ધી નેગોશીએબલ ઈન્સ્ટ્રુમેન્ટ એક્ટ કલમ-૧૧૮(એ) તથા કલમ -૧૩૯ માં ઠરાવેલ પુર્વધારણાઓનું ખંડન કરવા ફરીયાદપક્ષના પુરાવા ઉપર આધાર રાખેલ છે, પરંતુ ઉલટતપાસમાં પણ ખંડન કરવામાં નિષ્ફળ રહેલ છે.

(૧૩) આ કામે ફરીયાદપક્ષે રજુ થયેલ પુરાવો ધ્યાને લેતા આરોપીપક્ષે કલમ-૧૩૯ ની કાયદાના અનુમાનનું ખંડન કરતો પુરાવો રેકર્ડ ઉપર લાવી શકેલ છે કે કેમ? તે સંદર્ભે સૌપ્રથમ જોવામાં આવે તો, **આંક-૨૬** વાળા ચેકમાં આરોપીની સહી હોવા બાબતે કોઈ તકરાર લીધેલ નથી તે સંજોગોમાં નામ. સુપ્રિમ કોર્ટના **AIR 2010 S.C. 1989 (Rangappa V/s. Sri Mohan) Criminal Appeal No.1020 of 2010** ના ચુકાદા મુજબ ચેકના યથાનુંક્રમના ધારક - હોલ્ડર ઈન ડયુ કોર્ષની તરફેણમાં અદાલતે અનુમાન કરવાનું હોય છે. જેથી પ્રાથમિક તબક્કે ફરીયાદવાળો ચેક આરોપીએ ફરીયાદીના કાયદેસરના લેણાની જવાબદારી સ્વીકારી ઈસ્યુ કરેલા હોવાનું અનુમાન કરેલ છે અને તે વિગતે પુરાવાનું અર્થઘટન કરેલ છે કે શું આરોપી પુરવાર

કરે છે કે, ફરીયાદીનું આરોપી પાસે કાયદેસરનું લેણું ન હોવા છતાં આરોપીના ચેકનો દુરપયોગ કરી હાલની ખોટી ફરીયાદ આરોપી સામે દાખલ કરેલ છે.

(૧૪) કાયદેસરનું લેણું :-

ફરીયાદપક્ષ તર્ફે ઉપરોક્ત રજુ થયેલ ફરીયાદીનું સોગંદનામું તેમજ દસ્તાવેજી પુરાવા ચેકો, ચેક રીટર્ન મેમા, નોટીસ, નોટીસ બજી ગયા બાદ આરોપી ખુદ કોર્ટમાં હાજર રહેલ છે અને પ્લી લેવામાં આવેલ છે. ત્યારબાદ સદરહુ કામે ફરીયાદીના ઉપરોક્ત મૌખિક તથા દસ્તાવેજી પુરાવા રજુ થયેલ છે જે તમામ હકીકત આરોપીના ધ્યાન ઉપર છે તેમ છતાં આરોપીએ કોઈ બચાવ લીધેલ નથી. તેમજ વાદગ્રસ્ત ચેકવાળુ ખાતું પણ આરોપી પોતે નીભાવતા ન હોવા અંગેનો પણ બચાવ આરોપીએ લીધેલ નથી તેમજ આરોપીએ કોર્ટમાં હાજર રહી કોઈ બચાવ લીધેલ નથી તેમજ વાદગ્રસ્ત ચેક તેઓએ આપેલ ન હોવાનો કોઈ બચાવ અત્રેની કોર્ટમાં હાજર રહી લીધેલ નથી કે આરોપીએ અત્રેની કોર્ટમાં હાજર રહી કોઈ મૌખિક પુરાવો રજુ કરેલ નથી કે કોઈ દસ્તાવેજી પુરાવા આધાર હાલના કામે રજુ રાખેલ નથી તેમજ આરોપીએ ખુદે કોર્ટમાં હાજર રહી તેમની સામેના ગુનાનો ઈન્કાર કર્યા બાદ તેમના બચાવમાં આરોપીએ કોઈ પુરાવો રજુ કરેલ નથી. આમ, આરોપીએ અત્રેની કોર્ટમાં હાજર રહી ફરીયાદીના પુરાવાનું ખંડન કરેલ નથી. વધુમાં વાદગ્રસ્ત ચેકવાળુ ખાતુ આરોપીનું ન હોવાનું કે ચેકમાં પોતાની સહી ન હોવા અંગેનો કોઈ બચાવ આરોપી દ્વારા લીધેલ નથી. આરોપી

જાતે પોતાનો બચાવ રજુ કરવા જાતે વિટનેસ બોક્ષમાં આવી જુબાની આપેલ નથી કે અન્ય કોઈ સાહેદોને તપાસી તેમનો બચાવ પુરવાર કરેલ નથી. આમ ફરીયાદી તરફે તેમના જે દસ્તાવેજો રજુ કરેલ છે તેનું ખંડન કરવા કોઈ મૌખિક કે દસ્તાવેજી પુરાવાઓ આરોપી તરફે રજુ કરવામાં આવેલ નથી. વધુમાં, કલમ -૨૦ નેગોશીએબલ ઈન્સ્ટ્રુમેન્ટ એક્ટ મુજબ જ્યારે કોઈ ચેક કોઈ વ્યક્તિ સહી કરી ને આપતા હોય તો તે કાયદેસરના લેણા પેટે આપેલ હોય તેવુ અનુમાન કોર્ટે કરવાનું રહે છે અને તેનો ખંડનાત્મક પુરાવો રજુ કરવાની જવાબદારી જે તે વ્યક્તિ ચેક આપનાર હોય તેની રહે છે. આરોપીએ સદરહુ બાબતનો ખંડનાત્મક પુરાવો નામદાર કોર્ટ સમક્ષ રજુ કરેલ નથી ત્યારે હાલની ફરીયાદમાં પુરાવામાં રજુ રહેલ ચેક આરોપીએ ફરીયાદીને કાયદેસરના લેણા પેટે આપેલ હોવાનુ જણાય આવે છે. જેથી આરોપી સામે જે અનુમાન કલમ-૧૩૯ મુજબ ઉપસ્થિત થાય કે સદર ચેક લેણા પેટે આપવામાં આવેલ છે જે ખંડનાત્મક અનુમાન હોય છે તેનું ખંડન મૌખિક કે દસ્તાવેજી પુરાવાથી કરવામાં આરોપી નિષ્ફળ નીવડેલ છે તેમજ હાલના કેસમાં પુરાવા જોતા આરોપીએ ફરીયાદીના પુરાવાનું ખંડન કરતો કે શંકા ઉપજાવે તેવો કોઈ સચોટ અને વિશ્વસનીય પુરાવો રેકર્ડ ઉપર રજુ કરવામાં નિષ્ફળ ગયેલ છે. ત્યારે ધી નેગોશીએબલ ઈન્સ્ટ્રુમેન્ટ એક્ટની કલમ-૧૩૯ ના પ્રિ ઝમ્શન મુજબ તેમજ નામદાર સુપ્રિમ કોર્ટ ૨૦૧૦(૧) ડી.સી.આર. ૭૦૬, રંગપ્પા વિરુદ્ધ શ્રીમોહન ના કેસમાં ઠરાવેલ સિદ્ધાંત મુજબ જ્યાં સુધી આરોપી વિરુદ્ધનો પુરાવો ન આવે અગર તો ફરીયાદીનો પુરાવો વિશ્વસનીય રીતે રીબર્ટ ન થાય ત્યાં સુધી ચેક કાયદેસરની

Judgement

19/25

C.C.No.969-2024

જવાબદારીના દેવા પેટે આપેલ છે તેમજ કોર્ટનું રજુ થયેલ રેકર્ડ જોતા ફરીયાદપક્ષે રજુ થયેલ પુરાવાનું ખંડન કરવામાં આરોપી સંપુર્ણપણે નિષ્ફળ જાય છે જેથી આ કામે મુદ્દા નં.૧ નો નિર્ણય હકારમાં આપી અને આરોપીને ધી નેગોશીએબલ ઈન્સ્ટ્રુમેન્ટ એક્ટની કલમ-૧ ૩૮ ના ગુના માટે ક્રિમિનલ પ્રોસીઝર કોડ કલમ-૨૫૫(૨) તકસીરવાન ઠરાવવામાં આવે છે અને બંને પક્ષે સજા અંગે સાંભળવા પર મુલતવી.

તારીખ: માણસા.

તા. ૨૩/૦૩/૨૦૨૬

(કુ. દામિની દીક્ષિત)

જ્યુડી. મેજીસ્ટ્રેટ ફર્સ્ટ ક્લાસ,
માણસા, જિ.ગાંધીનગર
(UIC No.GJ01698)

:: સજા અંગે હુકમ ::

(૧૫) હાલના કામે ફરીયાદી તથા તેમના વિ.વ.શ્રી હાજર છે. આરોપી કે તેમના વિ.વ.શ્રી હાજર નથી. ફરીયાદીના વિધવાન વકીલશ્રીને સાંભળ્યા.

ફરીયાદી તરફે વિ.વ.શ્રીની એવી રજુઆત છે કે, હાલના આરોપીએ ગંભીર પ્રકારનો ગુનો કરેલ છે. ચેકો રીટર્ન થવાના કિસ્સા વધી રહેલ છે. સમાજમાં દાખલો બેસાડવો જરૂરી બની જાય છે. જેથી આરોપીને કાયદા મુજબની મહત્તમ સજા કરવી જોઈએ અને વળતર અપાવવો જોઈએ.

આરોપીને જ્યારે દોષીત ઠરાવવામાં આવે ત્યારે તેઓને સજા અંગે સાંભળવાના રહે છે પરંતુ આ અંગેની જોગવાઈ ક્રી.પો.કોડની કલમ - ૨૪૮(૨) વોરંટ ટ્રાયેબલ કેસ અને ૨૩૫(૨) સેશન્સ ટ્રાયેબલ કેસમાં જ છે જ્યારે મારી સમક્ષ ક્રી.પ્રો.કોડની કલમ - ૨૦૦ અન્વયે સમન્સ કેસની ચરીયાદ હોય, તેમાં આરોપીને સાંભળવાની જરૂર રહેતી ન હોય, આરોપીને સજા અંગે સાંભળવામાં આવેલ નથી.

(૧૬) ફરીયાદીના વિ.વ.શ્રી ની દલીલો સાંભળી. હાલના યુગમાં કોઈપણ વ્યક્તિ, કોઈપણ ભોગે મોટી રકમ મેળવવા કે માલસામાન ખરીદતી વખતે તે સામે ખોટા ચેકો લખી આપી ઘણી વાર કોરા ચેકો આપતા હોવાના કિસ્સા વધી રહેલ છે. રકમ કે માલસામાન મેળવ્યા બાદ તે રકમ અથવા માલસામાનનું મુલ્ય પરત કરતા નથી અને નાણાં ન

ચુકવવા પડે તે માટે કાયદાનું ખોટું અર્થઘટન કરી, તેનો દુરપયોગ કરતા રહે છે. રકમ પરત કરતા નથી અને ચેકો વગર સ્વીકારાયે પરત થતા રહે છે તે ખુબ ગંભીર બાબત ગણાય અને આવા ગુન્હાઓ દિન-પ્રતિદિન વધી રહ્યા છે. જેના ઉપર અંકુશ રાખવો જરૂરી છે. સામાન્ય રીતે સજાની માત્રા કેવી હોવી જોઈએ તે બાબતે નામદાર વડી અદાલત તથા સર્વોચ્ચ અદાલતના માર્ગદર્શક ચુકાદાઓ ઉપલબ્ધ છે. ધી નેગોશીએબલ ઈન્સ્ટ્રુમેન્ટ એક્ટમાં સદર જોગવાઈ સુધારાથી દાખલ કરવા પાછળ લેજીસ્લેચરનો હેતુ બેન્કનું કામકાજ તેના નિયમોનુસાર અને કોઈપણ જાતના અવરોધ વિના સતત અવિરતપણે ચાલતુ રહે તે માટેનું છે. આ કામે આરોપીએ ફરીયાદી સાથે લોન પેટેનો નાણાંકીય વ્યવહાર થયેલ તે અંગેની ફરીયાદીની લેણી રકમ પરત ચુકવવા તેમની સહીવાળો ચેક ફરીયાદીને આપેલ છે જે ચેક પહેલા "એકાઉન્ટ બ્લોક" અને એક માસ પછી ભરતાં "ફંડસ ઈન સફીશીયન્ટ" ના શેરાથી વગર સ્વીકારાયે પરત ફરેલ છે. નોટીસ આપ્યા બાદ પણ નાણાં પરત કરેલ નથી. લાંબો સમય કેસ ચાલતા દરમ્યાન પણ જરૂરીયાત પેટે લીધેલ નાણાં પરત કરવા કોઈ રકમ પરત કરેલ નથી. કાયદા પાછળનો હેતુ તથા આરોપીની વર્તણુંક લક્ષમાં રાખતા, આરોપી પ્રત્યે દયા રાખવી ન જોઈએ અને સમાજમાં દાખલો બેસે, લોકોનો બેન્કીંગ વ્યવસ્થામાં વિશ્વાસ ટકી રહે તે માટે આરોપીને ચોક્કસપણે સજા કરવી જોઈએ તેમ આ અદાલતનું માનવું છે. કારણ કે, કાયદાના પ્રસ્થાપિત સિદ્ધાંત અનુસાર કાયદો ઘડવા પાછળનો લેજીસ્લેચર નો ઈરાદો કાયદાને અસરકારક બનાવવાની મુખ્ય ફરજો

અદાલતોની છે અને જો તે મુજબ ન કરવામાં આવે તો લોકોનો બેંકીંગ વ્યવસ્થામાં વિશ્વાસ ઉઠી જશે, લોકો ચેકોનો બેફામ દુરઉપયોગ કરતા અચકાશે નહીં જેના કારણે ભારતીય અર્થતંત્ર કે જે વિકાસશીલ અર્થતંત્ર છે તેને નુકશાન થાય તેમ છે.

(૧૭) હાલના કેસની હકકીતો અને સંજોગો લક્ષમાં લઈએ તો, આરોપી ને જરૂરીયાત માટે અવેજ પેટે લીધેલ રકમ પેટેના વ્યવહારની કાયદેસરની લેણી રકમ સામે ચેક આપવાની ગંભીરતાનો તેમને ખ્યાલ હોવો જોઈએ. ખોટા બચાવ લઈ સમય ખેંચ્યા બાદ કેસ ચાલતા દરમ્યાન પણ આરોપી તરફે ફરીયાદીને ચેકની રકમ ચૂકવવામાં આવેલ નથી. બેલેન્સ ન હોવા છતાં ખોટો ચેક આપેલાનું જણાય છે. આમ, આરોપીની દાનત રકમ ફરીયાદીને પરત નહીં આપવાની જણાય છે. આરોપીની વર્તણૂક લક્ષે રાખી, તેને પ્રોબેશનનો લાભ આપવો પણ યોગ્ય જણાતો નથી. તે ઉપરાંત આ અદાલતે ધી નેગોશીએબલ ઈન્સ્ટ્રુમેન્ટ એક્ટ ૧૮૮૧ ની કલમ-૧૩૮ માં જણાવેલ સજા ની જોગવાઈઓ પણ લક્ષે લીધેલ છે.

[138. Dishonour of cheque for insufficiency, etc., of funds in the account. — Where any cheque drawn by a person on an account maintained by him with a banker for payment of any amount of money to another person from out of that account for the discharge, in whole or in part, of any debt or other liability is returned by the bank unpaid, either because of the amount of money standing to the credit of that account is insufficient to honour the cheque or that it exceeds the amount

arranged to be paid from that account by an agreement made with that bank, such person shall be deemed to have committed an offence and shall, without prejudice to any other provisions of this Act, **be punished with imprisonment for [a term which may be extended to two years], or with fine which may extend to twice the amount of the cheque, or with both :**

ફરીયાદી તરફે વળતરની રજુઆત લક્ષે લીધી. આ અદાલતે નામદાર ગુજરાત હાઈકોર્ટના ૨૦૦૭(૧) જી.એલ.એચ. પાના નં.૨૨૫ શંકરલાલ એન્ડ પરમાર વિરુદ્ધ દિનેશ બાબુલાલ બોરીયા વાળા વિગેરેના ચુકાદાની હકીકતો લક્ષમાં લીધેલ છે, જેમાં સજા કરતી વખતે દંડ ચુકવવાનો આદેશ દુર કરેલ હતો, પરંતુ વળતર ચુકવવાનો આદેશ યથાવત રાખવામાં આવેલ હતો તે ચુકાદા અનુસાર આરોપીને દંડ અને વળતર ચુકવવાનો હુકમ એક સાથે ન કરી શકાય, તે હકીકત આ અદાલતે લક્ષે લીધેલ છે. વધુમાં, નામદાર કેરાલા હાઈકોર્ટનો એમ.વી. નલીન કહાન વિરુદ્ધ એમ. મેશન, ૨૦૦૯ ક્રીમીનલ લો જનરલ પાના નં ૧૭૦૩ નો ચુકાદા મુજબ આરોપીને પ્રોબેશન ઓફ ઓફેન્ડર્સ એક્ટ તથા ક્રીમીનલ પ્રોસીઝર કોડની કલમ-૩૬૦ ની જોગવાઈનો લાભ આપવો ન્યાયોચીત જણાતો નથી અને તેથી આરોપી સામેના ગુનાનો પ્રકાર તથા આંક-૨૬ વાળો ચેક આપેલ હોવાની ફલીત થતી હકીકત ધ્યાને રાખી તથા નામદાર ગુજરાત હાઈકોર્ટના ૨૦૦૪(૨) જી.એલ.એચ. પાના નં.૨૯, આર.સી.મહેતા વિરુદ્ધ ગુજરાત સ્ટેટ ફર્ટીલાઈઝર કંપની લી. ના ચુકાદામાં જણાવેલ હકીકતે ધી નેગોશીએબલ ઈન્સ્ટ્રુમેન્ટ એક્ટની કલમ-૧૩૮ ની જોગવાઈ કરવાનો ધારાસભાના આશય ધ્યાને રાખી તથા ક્રીમીનલ પ્રોસીઝર કોડની કલમ-૨૯(૨) ની જોગવાઈ ધ્યાને લઈને આ અદાલત મુદ્દા નં.૨ અન્વયે નીચે મુજબનો "આખરી હુકમ" કરવામાં આવે છે.

:: આ ખરી હુકમ ::

(૧) આ કામના આરોપી પટેલ બિપીનકુમાર સોમાભાઈ, ઉ.વ.આ. પુખ્ત, ઘંઘો વેપાર, રહે.સી-૧૩૮, ઠયરાજ સોસાયટી, પરમારની હોસ્પિટલ પાસે, મુ.તા.માણસા, જી.ગાંધીનગર નાઓને ક્રિમિનલ પ્રોસીઝર કોડ કલમ-૨૫૫(૨) અન્વયે ધી નેગોશીએબલ ઈન્સ્ટ્રુમેન્ટ એક્ટની કલમ-૧૩૮ ના ગુના સબબ તકસીરવાન ઠરાવી **છ માસની** સાદી કેદની સજા કરવામાં આવે છે.

(૨) આરોપીએ ક્રિમિનલ પ્રોસીઝર કોડ કલમ-૩૫૭(૩) અન્વયે ફરીયાદીને વળતર તરીકે ફરીયાદમાં જણાવેલ ચેકની રકમ રૂ. ૧,૮૭,૦૦૦/- (અંકે રૂપિયા એક લાખ સિત્યાસીહજાર પૂરા/-) દિન-૬૦ માં ચુકવી આપવા. (આંક-૩૩ થી ફરીયાદી કબુલ રાખેલ છે કે, આરોપીએ રૂ. ૧,૩૧,૦૦૦/- ચુકવી આપેલ છે, જેથી બાકી રહેતા રૂપિયા ૫૬,૦૦૦/- આરોપીએ ચુકવવાના રહેશે). જો આરોપી સદર વળતરની રકમ ચુકવવામાં કસુર કરે તો આરોપીએ વધુ **એક માસની** સાદી કેદની સજા ભોગવવાનો હુકમ કરવામાં આવે છે.

(૩) હુકમ અનુસાર સજા ચીઠ્ઠી જારી કરવી.

(૪) ક્રી.પ્રો.કોડની કલમ-૨૬૩(૧) અન્વયે આરોપીને આરોપીને આ ચુકાદાની નકલ વિનામુલ્યે પુરી પાડવાનો હુકમ કરવામાં આવે છે.

હુકમ આજરોજ તા. ૨૩/૦૩/૨૦૨૬ ખુલ્લી અદાલતમાં વાંચી
સંભળાવી જાહેર કર્યો.

તા. ૨૩/૦૩/૨૦૨૬
માણસા.

(કુ. દામિની દીક્ષિત)
જ્યુડી. મેજીસ્ટ્રેટ ફર્સ્ટ ક્લાસ
માણસા, જિ.ગાંધીનગર
(UIC No.GJ01698)